

ס פ ר מ ל כ י ם

ס פ ר מ ל כ י ם ב - ש א ל ו ת י ד ע ב ס י ס י

פ ר ק ט"ו

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ז:** עֲזָרְיָה (הַנִּקְרָא גַם עֲזָרְיָהּ, וּבִסְפָר יְשַׁעְיָהּ וּבִסְפָר דְּבָרֵי הַיָּמִים הוּא נִקְרָא עֲזָרְיָה) מוֹלֵךְ בִּיהוּדָה וְעוֹשֶׂה אֶת הַטּוֹב בְּעֵינֵי ה', וְהוּא נַעֲשֶׂה מִצְרָע וּבָנָו יוֹתֵם הִנְהִיג אֶת הַמַּמְלָכָה.
- ח-יב:** זָכַרְיָה מוֹלֵךְ בְּיִשְׂרָאֵל וְעוֹשֶׂה אֶת הַרַע בְּעֵינֵי ה', וְשָׁלוֹם בֶּן יָבֵשׁ מוֹרֵד בּוֹ וּמָמִיתוֹ.
- יג-טז:** שָׁלוֹם בֶּן יָבֵשׁ מוֹלֵךְ בְּמִשְׁךְ חֲדָשׁ וּמוֹמֵת עַל יְדֵי מְנַחֵם בֶּן גְּדִי.
- יז-כב:** מְנַחֵם בֶּן גְּדִי מוֹלֵךְ בְּיִשְׂרָאֵל וְעוֹשֶׂה אֶת הַרַע בְּעֵינֵי ה', וְכֹאשֶׁר פּוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר רּוֹצֵחַ לְכַבֵּשׁ אֶת הָאָרֶץ מְנַחֵם מְשַׁלֵּם לוֹ סְכוּמֵי כֶּסֶף גְּבוּהִים בְּכַדֵי שְׁמֵעָזָב אֶת הָאָרֶץ.
- כג-כו:** פְּקַחְיָה בֶּן מְנַחֵם מוֹלֵךְ בְּיִשְׂרָאֵל וְעוֹשֶׂה אֶת הַרַע בְּעֵינֵי ה' וּפְקַח בֶּן רְמֵלְיָהּ מוֹרֵד בּוֹ וּמָמִיתוֹ.
- כז-לא:** פְּקַח בֶּן רְמֵלְיָהּ מוֹלֵךְ בְּיִשְׂרָאֵל וְעוֹשֶׂה אֶת הַרַע בְּעֵינֵי ה'. תִּגְלַת פְּלֶאֶסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר כּוֹבֵשׁ חֶלֶק מִצְפוֹן הָאָרֶץ וּמְגַלֵּה אֶת תּוֹשְׁבֵי הַמְּקוֹם לְאֲשׁוּר. הוֹשַׁע בֶּן אֵלָה מוֹרֵד בְּפְקַח וּמָמִיתוֹ.
- לב-לח:** יוֹתֵם מוֹלֵךְ בִּיהוּדָה וְעוֹשֶׂה אֶת הַטּוֹב בְּעֵינֵי ה'.

ד ב ר י ה י מ י ם ב , פ ר ק כ"ו

- בְּמַלְכִים ב, פְּרָק ט"ו, פְּסוּקִים א-ז מֵתֵאָרֶת בְּקִצְרָה תְּקוּפַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל עֲזָרְיָה (עֲזָרְיָה). בְּכָל סֵפֶר מַלְכִים מֵתֵאָרֶת הֵן מַלְכוּת יְהוּדָה וְהֵן מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, לְעַמֵּת זֵאת בְּכָל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים מֵתֵאָרֶת אֲךָ וְרַק הַהִתְרַחֲשׁוּיּוֹת בְּמַלְכוּת יְהוּדָה. בְּפָרָק זֶה בְּדָבָרֵי הַיָּמִים מֵתֵאָרֶת מַלְכוּת עֲזָרְיָה בְּהִרְחֵבָה וּמִפְרֻטוֹת הֵן הַצְּלַחוּתֵי וְהֵן חֲטָאוּ שֶׁגָּרַם לְצָרְעָתוֹ.
- בִּסְפָר דְּבָרֵי הַיָּמִים (ב, כ"ו) וּבִסְפָר יִשְׁעִיָהּ (א', א + ז, א) עֲזָרְיָה נִקְרָא עֲזָרְיָה.

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ה:** תַּחֲלַת מַלְכוּת עֲזָרְיָה הָעוֹשֶׂה אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וּמְצַלִּיחַ.
- ו-י:** עֲזָרְיָה מְנַצֵּחַ אֶת הָעַמִּים שְׁסָבִיבוּ, מִרְחִיב אֶת גְּבוּלוֹת הַמַּמְלָכָה וּבוֹנֵה וּמַפְתִּיחַ אֶת הָאָרֶץ.
- יא-טו:** עֲזָרְיָה מַחְזֵק אֶת צְבָאוֹ וּמְצַיֵּד אֶת חֲיָלָיו בְּצִיּוֹד צְבָאֵי רַב.
- טז-כ:** עֲזָרְיָה מִתְגַּאֵה וְחוֹטֵא וּמְנַסֶּה לְהַקְטִיר קִטְרֵת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּכְעֵנֶשׁ הוּא נַעֲשֶׂה מִצְרָע עַד יוֹם מוֹתוֹ.
- כא-כג:** יוֹתֵם מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם אָבִיו בְּתְקוּפַת צָרְעָתוֹ שֶׁל עֲזָרְיָה, וּמוֹתוֹ שֶׁל עֲזָרְיָה.

ש א ל ו ת (השאלות המתייחסות למלכות עֲזָרְיָה מבוססות בעיקר על המתואר בדברי הימים).

- בִּסְפָר דְּבָרֵי הַיָּמִים (ב, כ"ו, א-כג) וּבִסְפָר יִשְׁעִיָהּ (א', א + ז, א) עֲזָרְיָה נִקְרָא עֲזָרְיָה.
- 1.** צִיּוֹן שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים בְּהֵם הַתְּבַטָּא הַצְּלַחַתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ עֲזָרְיָה.
- { 1 } עֲזָרְיָה כִּבֵּשׁ מִחֲדָשׁ אֶת אֵילוֹת. { 2 } עֲזָרְיָה נִיצַח אֶת הַפְּלִשְׁתִּים. { 3 } הָעַרְבִים וְעַמּוֹן הָיוּ מִשׁוּעַבְדִּים לְעֲזָרְיָה וְשִׁילְמוּ לוֹ מִסִּים. { 4 } שְׁמוֹ שֶׁל עֲזָרְיָה הִתְפָּרַס בְּכָל רַחְבֵי הָאָזוּר. { 5 } עֲזָרְיָה חִיזַק וּפִתַּח אֶת יְרוּשָׁלַם. { 6 } עֲזָרְיָה בָנָה אֵיזוּרִים שׁוֹנִים בָּאָרֶץ וּפִתַּח אֶת הַכִּלְכֵּלָה. { 7 } עֲזָרְיָה חִיזַק אֶת צְבָאוֹ וְצִיִּיד אֶת חֲיָלָיו בְּצִיּוֹד צְבָאֵי רַב. }
- 2.** מַה הֵייתָה הַסִּיבָה שֶׁעֲזָרְיָה נִהְיָה מִצְרָע? { הַצְּלַחַתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל עֲזָרְיָה גְרָמָה לוֹ לְהִתְגַּאֵה וּכְתוּצָאָה מִכַּךְ הוּא הַחֲלִיט לְהַקְטִיר קִטְרוֹת בְּמִקְדָּשׁ, לְמִרוֹת מַחֲאֵתָם שֶׁל הַכּוֹהֲנִים שֶׁהִסְבִּירוּ לוֹ שֶׁרַק לְכוֹהֲנִים מוֹתֵר לְהַקְטִיר קִטְרוֹת. עֲזָרְיָה לֹא קִיבַל אֶת דְּבָרֵיהֶם וְכִשְׁהוּא בֹא לְהַקְטִיר קִטְרוֹת הוּא נִהְיָה מִצְרָע. "וְכִחְזָקְתוֹ גְּבָה לְבוֹ עַד לְהִשְׁחִית... וַיָּבֵא אֶל הַיֵּכֶל ה' לְהַקְטִיר... וַיַּעֲמָדוּ (הַכֹּהֲנִים) עַל עֲזָרְיָה הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ: לֹא לָךְ עֲזָרְיָה לְהַקְטִיר לָהּ... וַיִּזְעַף עֲזָרְיָה (פָּעַס עַל שְׁמָחוֹ בּוֹ) וַיִּבְדֹּד מִקְטֵרֵת לְהַקְטִיר, וַיִּבְזַעְפוּ עִם הַכֹּהֲנִים וְהִצְרַעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ" (פְּסוּקִים טז-יט). }

3. מי מילא את מקומו של עזריה במלכות, ומדוע עזריה לא תפקד כמלך עד יום מותו? {יותם מלך במקום עזריה (=עזריה), כיוון שעזריה נעשה מצורע והורחק מחברת בני אדם והוא לא היה יכול לתפקד כמלך (פסוק ה.)}.
- פסוק טז: "אזי נכה מנחם ... כי לא פתח ונד". מנחם הכה את תפסח בגלל ששר העיר לא פתח את שערי העיר לקראתו כבטוי של קבלתו כמלך עליהם.
4. כיצד התמודד מנחם בן גדי מול הסכנה שהיתה צפויה לו ממלך אשור? {מנחם שלם לפול מלך אשור כסף רב (אלף כפר כסף) בכדי שפול לא יכבש את הארץ, ומנחם גבה כספים אלו מכל גבורי החיל שבממלכתו (פסוקים יט-כ.)}.
- פסוק כה. פקח בן רמליהו הרג את פקחיה בן מנחם בסניעם של שני גבורים ששמו ארגב ואריה ועוד חמשים איש.
5. מהו האירוע המדיני החשוב שארע בימי פקח בן רמליהו? {האירוע המדיני החשוב: תגלת פלאסר מלך אשור כבש חלק מאיזור צפון הארץ והגלה את תושבי ערי הצפון שכבש (פסוק כט.)}.

פרק ט"ז

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ד:** אהז המולך ביהודה עושה את הרע בעיני ה' ועובד עבודה זרה.
- ה-ט:** רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל תוקפים את מלכות יהודה, ואהז משלם סכומי כסף גדולים למלך אשור בכדי שיושיע אותו. מלך אשור נלחם בארמים וכובש את דמשק.
- י-טז:** אהז מצוה את אוריה הכהן לבנות בחצר בית המקדש מזבח לעבודה זרה הדומה למזבח האשורי שבדמשק, להציבו במקום מזבח הנחשת ולהקריב עליו את קרבנות התמיד.
- יז-כ:** אהז משנה את מבנה המקדש וכליו בגלל פחדו ממלך אשור.

פרק ט"ז

6. מהם החטאים בהם חטא אהז מלך יהודה? {חטאי אהז: לא הלך בדרך ה' ועבד עבודה זרה: העביר את בנו באש כתועבות הגויים אשר הוריש ה' אותם, הקריב בבמות ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן (פסוקים ב-ד.)}.
7. מתי החלה התגרותם של רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל במלכות יהודה? {רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו התחילו להציק ליהודה בסוף ימי יותם (שהיה אביו של אהז. ט"ו, לו.)}.
8. במה הצליח רצין מלך ארם בפעולתו נגד יהודה, ובמה רצין ופקח לא הצליחו לממש את כוונותיהם? {רצין הצליח להשיב לעצמו שטחים שהיו בשליטת יהודה. רצין ופקח מלך ישראל לא הצליחו לכבוש את ירושלים (פס' ה-ו.)}.
- פסוקים ה-ז. מספר ישעיה (ז', א-ו) נתן ללמד כי רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל רצו לכבש את ירושלים ולהמליך בתוכה מלך מטעמם. ישעיהו מנסה לעודד את אהז ואומר לו כי אינו צריך לחשוש משני המלכים המאיימים עליו, אולם אהז אינו מקבל את נבואת ישעיהו ומשחד את האשורים בכדי שהם ילחמו נגד הארמים וישאלו וכתוצאה מכך יפסק המצור על ירושלים (פסוקים ז-ט).
9. א. מה היתה מטרת השליחים ששלח אהז מלך יהודה אל מלך אשור? {מטרת השליחים ששלח אהז למלך אשור היתה לבקש ממלך אשור שיושיע אותו ויסייע ליהודה נגד מלכי ארם וישראל הצרים עליו (פסוקים ה-ט.)}.
- ב. מהו החטא שבו חטא אהז בעקבות נצחון מלך אשור על מלכי ארם וישראל? {פסוקים י-טז. כריתת הברית בין אהז לאשורים גררה בעקבותיה גם השתעבדות רוחנית של אהז לאלהי האשורים, ולכן אהז מצוה את אוריה הכהן לבנות בחצר המקדש מזבח לאלהי דמשק (עבודה זרה בתוך המקדש). מזבח זה הפך להיות המזבח העקרי שעליו הקריבו את הקרבנות ומזבח הנחשת הפך להיות טפל ופחות חשוב.}.
- פסוק יז. אהז קצץ את בסיס הכיור. כנראה שהדבר נועד למנון את השחד שנתן למלך אשור.
- פסוק יח. אהז שנה את מקום הסככה שהיתה בחצר המקדש ואת הכניסה מבית המלך לבית המקדש. רש"י: "הסב אותם למקום הצנע, מפני מלך אשור שלא יחמד אותם הפלים".

10. ציין שלושה שינויים שעשה אחז מלך יהודה בחצר בית המקדש, והסבר את סיבתם של שינויים אלה.

{ השינויים : 1. פסוקים י-טז : אחז מצנה לבנות מזבח לעבודה זרה בתוך חצר בית המקדש ולהקריב את הקרבנות על מזבח זה. 2. פסוק יז : אחז קצץ את בסיסי הכיורים שבמקדש והניח את הכיורים על הרצפה. 3. פסוק יח : הזיזו סככה שהיתה בחצר המקדש. סיבת השינויים : השתעבדות רוחנית של אחז לאלוהי האשורים ובניית מזבח לאל האשורי בתוך חצר המקדש שהביאה עד סגירת שערי בית המקדש (דברי הימים ב, כ"ח, כד + כ"ט, ו-ז).

חורבן מלכות ישראל

תוכן עיקרי : בחלקו הראשון של הפרק מתאר חרבן מלכות ישראל, ושתי הסבות שגרמו לחרבן זה :

1. **סבה ארצית-מדינית.** האשורים קבשו את מלכות ישראל, ולאחר שהושע בן אלה מרד בהם האשורים דפאו את המרד, החריבו את שומרון והגלו את עשרת השבטים.

2. **סבה רוחנית.** עם ישראל חטאו בחטאים חמורים (בעקר בעבודה זרה).

בכדי למנע מרידות חוזרות היו האשורים רגילים לנקוט בדרך של הגליה, והם הגלו את עשרת השבטים לאשור ולמדי והביאו לאזור שומרון גויים מפותה. ישוב עם אחר בשומרון גם שתושבי מלכות ישראל לא יצפו לחזור לארצם הקודמת שהרי כבר גרים שם תושבים אחרים. גויים אלה המשיכו לעבד את אלהיהם גם בארץ ואריות החלו לאכל בהם. רק לאחר שהובא אליהם כהן יהודי שלמדס את ההתנהגות המיחדת הנדרשת בארץ הכוללת אשור עבודה זרה וכו' הפסיקו האריות לאכל בהם.

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

א-ב : מלכות הושע בן אלה שעשה את הרע בעיני ה'.

ג-ו : הנסבות הארציות שגרמו לחרבן שומרון : מרידת הושע בן אלה באשורים גרמה לאשורים לכבש את שומרון ולהגלות את תושבי מלכות ישראל לאשור ולמדי (זוהי גלות עשרת השבטים).

ז-כג : הסבה הרוחנית לחרבן שומרון : בני ישראל עזבו את ה' ואת מצוותיו, בנו עגלי זהב ועבדו עבודה זרה, וגם לאחר תוכחות הנביאים הם המשיכו לחטא.

כד-כח : האשורים מושיבים בשומרון גויים עובדי עבודה זרה ממקומות שונים וגם מפותה (ולכן הם נקראים פותים), ולאחר שהאריות הרגו בהם הם לומדים את עקרונות היהדות מכהן ישראל שיהבא במיחד בכדי ללמדם ומתגברים (בגלל פחדם מהאריות, ולכן הם נקראים "גרי אריות").

כט-לג : הגויים שהתישבו בשומרון המשיכו לעבד לאלהיהם הקודמים (שהם עבודה זרה) והיו עובדים גם את ה'.

לד-מא : הגויים (הכותים) שבשומרון וגם בני ישראל שגלו מארצם לא עבדו את ה' כראוי, והיו עובדים גם את ה' וגם לאלהים אחרים (עבודה זרה).

11. "וימצא מלך אשור בהושע קשר" (פסוק ד).

א. באילו שני דברים התבטא המרד של הושע בן אלה במלך אשור?

{ מרידת הושע בן אלה במלך אשור התבטאה ב : 1) הושע ניסה לכרות ברית עם המצרים בכדי שהם יסייעו להתמודד נגד צבא אשור. "אשר שלח מלאכים (שליחים) אל סוא מלך מצרים" (2) הושע הפסיק לשלם את המסים שהוא היה רגיל לשלם למלך אשור. "ולא העלה מנחה למלך אשור כשנה בשנה". }

ב. כתוב את שתי תגובותיו של מלך אשור על המרד של הושע בן אלה. { מלך אשור הגיב על המרד של הושע בשני

דברים : 1) שם את הושע בן אלה בכלא, "וינעצרהו מלך אשור ויאסרהו בית כלא" (פסוק ד). 2) מלך אשור בא עם צבאו וכובש את הערים הבצורות ("וינעל מלך אשור בכל הארץ"), עשה מצור על העיר שומרון (שהושע בן אלה כבר לא היה בתוכה), כבש אותה והגלה את תושבי מלכות ישראל (=גלות עשרת השבטים. פסוקים ה-ו). }

ג. איזה עם כבש את שומרון והגלה את עשרת השבטים? {האשורים כבשו את שומרון והגלו את עשרת השבטים.

"... לַכֹּד מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת שֹׁמְרוֹן וַיִּגַּל אֶת יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה" (פסוק ו).

בפסוק ט"ז מספר כי אחז מלך יהודה שלם כסף רב למלך אשור בכדי שהאשורים יסיעו לו להתמודד נגד מלכות ישראל שאימה עליו. האשורים, שהיו המעצמה החזקה ביותר באזור, כבשו את מלכות ישראל ושבדוה. רש"י ולי"י,

א. כותב כי עוד לפני תקופת מלכותו של הושע בן אלה האשורים הגלו שתי קבוצות של אנשים ממלכות ישראל.

1) "בשנת עשרים לפקח בן תגלת פלאסר מלך אשור ניקח את עיון... כל ארץ נפתלי (החלק הצפון מזרחי של הארץ) ונגלים אשורה" (מלכים ב ט"ו, כט), וזה היה בשנה הרביעית לאחז.

2) שקה (מלך אשור) שמונה שנים ובא עליהם בשנת שנים עשרה לאחז והגלה לראובני ולגדי" (שבעבר הירדן המזרחי). רש"י מוסיף כי הגלית שבטי עבר הירדן המזרחי גרמה להושע בן אלה למרד באשורים ולנסות לכת ברית עם סוא מלך מצרים (כפי שמתואר בפסוק ד).

12. בפסוקים ג-יח ניתנים שני הסברים לגלות ישראל.

א. מהו ההסבר לגלות ישראל הכתוב בפסוקים ג-ו, ומהו ההסבר לפי פסוקים ז-יח? בסס דבריך על הכתובים.

{ההסבר הכתוב בפסוקים ג-ו: סיבה היסטורית-מעשית. הושע בן אלה מרד במלך אשור ומלך אשור דיכא את המרד והגלה את ישראל. ביסוס: "וימצא מלך אשור בהושע קשר (מרד)... ויעל מלך אשור בכל הארץ... ויגל את ישראל אשורה (פסוקים ד-ו). ההסבר לפי פסוקים ז-יח: סיבה רוחנית, היסטוריוסופית, בגידת עם ישראל בה' וחטאיהם (בעיקר בעבודה זרה) גרמו לכך שה' הגלה אותם. ביסוס: משפטים רבים הכתובים בפסוקים ז-יח המתארים את חטאי ישראל, כגון: "ויעשו דברים רעים להקעים את ה'. ויעבדו הגללים... וימאסו את חקיו ואת בריתו אשר כרת את אבותם... ויעזבו את כל מצות ה' אלהיהם... וישתחוו לכל צבא השמים".}

ב. מה ההבדל העקרוני בין שני ההסברים? {הסיבה הראשונה היא סיבה מעשית-היסטורית-מדינית הקשורה לעולם האנושי הריאלי, לעומת זאת הסיבה השניה היא סיבה רוחנית על טבעית, היסטוריוסופית.}

עקרון זה נקרא "סבתיות כפולה". כלומר, למארע מסים יש שתי סבות; סבה ארצית וסבה רוחנית. ה' גורם לממוש רצונו בעולם באמצעות גורמים אנושיים הפועלים על פי שקול דעתם ונמוקיהם האישיים.

13. עיין בפסוקים ז-כג.

א. ציין שני חטאים של ישראל המתוארים בפסוקים אלה.

{חטאים של ישראל המתוארים בפסוקים ז-כב: 1) החטא העיקרי הנזכר כאן הוא עבודה זרה. "ויעבדו הגללים... וישתחוו לכל צבא השמים ויעבדו את הבעל. ויעבירו את בניהם ואת בנותיהם באש" (פס' יב-ז).

2) כפיות טובה כלפי ה' ובגידה בו, "...חטאו בני ישראל לה' אלהיהם המעלה אתם מארץ מצרים מתחת יד פרעה מלך מצרים וייראו אלהים אחרים. וילכו בחקות הגוים אשר הוריש ה' מפני בני ישראל" (פס' ז-ח).

3) מרידה במלכות דוד והמלכת מלך אחר "כי קרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נבט" (פסוק כא).

4) כפרו בהשגחת ה' על מה שקורה בעולם. "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם" (פסוק ט).

5) ישראל לא הקשיבו לתוכחות הנביאים. "ויעד ה'... ביד כל נביאי כל חזה לאמר שבו מדרכיכם הרעים... ולא שמעו (פס' יג-יד).

6) "וַיַּעֲזְבוּ אֶת כָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיהֶם" (פס' טז).

7) הקרבה בבמות ולעגלים שהקים ירבעם בבית אל ובדן. "וַיִּלְכְּדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל חֲטָאוֹת יִרְבְּעָם" (פסוק כב). {

ב. ציין, על פי הכתוב בפסוקים אלו, שתי סיבות בגללן ישראל גלו לפני יהודה.

{ פסוקים טז-כ: ישראל היוו את המקור לחטא עבודה זרה, והשפיעו בכך גם על יהודה וכן הם גלו לפנייהם.

פסוק כא: במלכות ישראל היה חטא נוסף של המרידה במלכות בית דוד וחטא זה לא היה ביהודה כלל. }

ג. ציין שני חטאים של ממלכת יהודה הנזכרים בפסוקים יג-ט.

1) לא שמעו לנביאים שה' שלח אליהם. "וַיַּעַד ה' בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל נְבִיאֵי כָּל חֹזֵה לֵאמֹר שְׁבוּ מִדְרָכֵיכֶם

הַרְעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי... וְלֹא שָׁמְעוּ (פס' יג-יד).

2) עבדו עבודה זרה.

3) זנחו את מצוות ה'. "וַיִּלְכְּדוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָהֶם וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבֹתָם... וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם...

גַּם יְהוּדָה לֹא שָׁמְרָה אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיהֶם וַיִּלְכְּדוּ בְּחֻקֹּת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשָׂה" (פס' טו-טז). }

14. עיין בפסוקים כד-לג.

א. מהי המציאות המדינית שנוצרה בשומרון לאחר הגלות? { המציאות המדינית שנוצרה בשומרון לאחר הגלות:

הובאו לשומרון אנשים מעמים שונים לשבת בערי ישראל במקום ישראל שהוגלו על ידי אשור. }

ב. את מי הושיבו האשורים בערי ישראל שהתרוקנו מיושביהן? { האשורים הושיבו בערי מלכות ישראל שהתרוקנו

גויים שבאו "מִבָּבֶל וּמִכּוּשׁ וּמִצִּיפֹרִים וּמִסַּפְרַיִם" (פסוק כד). }

ג. מהי הבעיה שנוצרה למתיישבים החדשים לאחר הגעתם לערי שומרון, ומהי הסיבה הרוחנית להִנְצָרוּתָהּ?

{ למתיישבים בערי שומרון נוצרה בעיה שִׁאֲרִיּוֹת הָרְגוּ חֵלֶק מֵהֶם. הסיבה הרוחנית להִנְצָרוּתָהּ: כיון שהם עבדו

עבודה זרה בארץ ישראל. }

15. "וַיָּבֵא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הָגִלוּ מִשְׁמֶרֶן וַיֵּשֶׁב בְּבֵית אֵל" (פסוק כח).

א. באילו נסיבות הובא הכהן לבית אל, ולאילו מטרות הביאו אותו? { הכותים ושאר הגויים שהתיישבו בערי שומרון

סבלו מאריות שאכלו בהם כיוון שהם המשיכו לעבוד עבודה זרה (אותה הם היו רגילים לעבוד בארצותיהם)

בארץ ישראל. מלך אשור ציווה לשלוח כהן ישראלי שגלה מערי שומרון בחזרה לבית אל בכדי ללמד את הכותים

כיצד לעבוד את ה', ועל ידי כך לגרום שהכותים יפסיקו להיפגע מהאריות. }

ב. מה משמעות הביטוי "מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ" הכתוב בפסוקים כו-כח? { משפט אלוהי הארץ: הארץ הזו מחייבת

התנהגות מיוחדת ואינה סובלת טומאה. ישנו עונש מיוחד שהקב"ה נותן למי שחוטא ועובד עבודה זרה בארץ. }

בְּסֶפֶר וַיִּקְרָא, פָּרָק י"ח לְאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה מְצַוָּה עַל אֲסוּרֵי עֲרִיּוֹת כְּתוּב בְּפָסוּק כח: "וַתִּטְטַמְּא הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ

עָלֶיהָ וַתִּקְרָא הָאָרֶץ אֶת יִשְׁבִּיהָ". וְכֹתֵב הַרְמְבַּן: "הַחֲמִיר הַכְּתוּב בְּעֲרִיּוֹת, בְּעִבּוּר הָאָרֶץ שֶׁתִּטְטַמְּא בָּהֶן וַתִּקְרָא

הַנְּפֹשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת. וְהִנֵּה הָעֲרִיּוֹת חוֹבֵת הַגּוֹף וְאֵינָן תְּלוּיּוֹת בְּאָרֶץ, אֲבָל סוּד הַדָּבָר... אָרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא נְחֻלַּת ה'

מִיַּחַד לְשִׁמּוֹ... בְּהִנְחִילוֹ אוֹתָהּ לְעַמּוֹ הַמֵּיַחַד שְׁמוֹ זָרַע אוֹהֲבָיו... וְהִנֵּה קִדְשׁ הָעַם הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ בְּקִדְשֵׁי הָעֲרִיּוֹת

וּבְרַבֵּי הַמִּצְוֹת לְהִיּוֹת לְשִׁמּוֹ, וְלִכְךָ אָמַר (ויקרא כ', כב) "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא

תִּקְרָא אֶתְכֶם הָאָרֶץ"... כִּי הָאָרֶץ שֶׁהִיא נְחֻלַּת ה' הַנִּבְּקֵד תִּקְרָא כָּל מִטְמֵא אוֹתָהּ וְלֹא תִסָּבֵל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה

וּמַגְלִים עֲרִיּוֹת... וְזֶהוּ שֵׁנְאָמַר (מלכים ב' י"ז, כו) "לֹא יָדְעוּ אֶת מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ, וַיִּשְׁלַח בָּם אֶת הָאֲרִיּוֹת

וְהָנִם מִמֵּיתַיִם אוֹתָם כֹּאֲשֶׁר אֵינָם יֹדְעִים אֶת מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ". וְהִנֵּה הַכּוֹתִים לֹא הָיוּ נִעְנָשִׁים

בְּאֶרֶץ בְּעַבְדָּם אֶת אֱלֹהֵיהֶם לְשַׁלַּח בָּהֶם אֶת הָאֲרִיּוֹת, וּבְבוֹאֵם בְּאָרֶץ ה' (ארץ ישראל) וְעָשׂוּ שָׁם

כְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרְאוּשׁוֹנִים שֶׁלַּח בָּהֶם הָאֲרִיּוֹת הַמִּמֵּיתַיִם אוֹתָם. וְכֵן שָׁנָה בְּסֶפֶר א (קדושים י"א, יד): "וְלֹא תִקְרָא

הָאָרֶץ אֶתְכֶם" וגו', אָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָה כְּשֶׁאֶר אֲרָצוֹת, אֵינָה מְקַיֶּמֶת עוֹבְרֵי עֲבָרָה... כִּי עִקְרָה כָּל הַמִּצְוֹת לְיִוֹשְׁבֵי

בְּאָרֶץ ה' ". }

ג. על פי הכתוב בפסוקים כח-לג, במה השתנתה התנהגותם של הגויים שהתיישבו בערי שומרון בעקבות בוא הכהן?

{ הכותים שהוגלו לשומרון החלו לעבוד את ה' (על אף שבאותו זמן המשיכו לעבוד גם לסוגים שונים של עבודה

זרה להם הם היו רגילים לעבוד בארצותיהם). }

ד. מדוע דבק במתיישבים החדשים בערי שומרון הכינוי "גרי אריות"?

{ במתיישבים החדשים בערי שומרון דבק הכינוי "גרי אריות" בגלל שהם התגיירו בגלל הפחד שלהם מהאריות (פסוקים כה-כח). וברד"ק לפסוק לד: "ואף על פי שאמר 'את ה' היו יראים', לא היו יראים את ה' בלב שלם כי אם מפחד האריות, לפיכך קראו אותם גרי אריות". }

16. עיין בפסוקים כט-לא.

מי הם ה"שומרונים" הנזכרים בפסוק כט, ומהי המציאות המתוארת בפסוקים כט-לא: הגויים מהארצות השונות שהתיישבו בערי ישראל (והתגיירו) המשיכו לעבוד את האלים שהם היו רגילים לעבוד בארצותיהם בתוך בתי הבמות שישראל בנו בעריהם לפני שהם גלו. "השומרונים. זה ישאל שיהיו בשומרון, ובאותם בתי הבמות שעשו הם, הניחו אלו הגויים אלהיהם" (רד"ק).
בפסוקים ל-לא יש פרוט של שמות האלילים שהגויים השונים שהגלו לשומרון המשיכו לעבד באותו זמן שהם עבדו גם את ה'.

מלכות חזקיהו ומצור האשורים על ירושלים

תוכן עיקרי: בפרק זה מתארים ארועים מתקופת מלכותו של חזקיהו מלך יהודה שעשה הנשר בעיני ה' (בנגוד לאביו אחז ולבנו מנשה שעבדו עבודה זרה גם בתוך בית המקדש).

אחרי חרבן שומרון והגלות עשרת השבטים נשארה בארץ ישראל רק מלכות יהודה. האשורים לא הסתפקו בכבוש מלכות ישראל ושעבדו גם את מלכות יהודה. חזקיהו מלך יהודה מרד באשורים, וכתגובה האשורים ערכו מסע עונשין לדכוי המרד, ושמונה שנים לאחר שהאשורים כבשו את שומרון הם כובשים את מלכות יהודה ומחריבים את רב עריה. חזקיהו נכנע לאשורים ונאלץ לשלם להם מסים כבדים (פסוקים יד-טז), ואף על פי כן צבא אשור עולה למצור על ירושלים בכדי להכניע את חזקיהו וממלכתו. רבשקה, העומד בראש כחות האשורים, עושה מצור על ירושלים ומנסה לשכנע את חזקיהו ושריו להכניע בפני האשורים ללא קרב, ולאחר מכן מנסה לשכנע גם את תושבי ירושלים להכניע לאשורים. בתוך דבריו משמיע רבשקה דברי גאון והתברבות כלפי חזקיהו וכלפי הקב"ה.

לפרק זה יש מקבילות בישעיה, פרק ל"ו ובדברי הימים ב, פרק ל"ב, א-יט.

ישעיהו הנביא מעודד את חזקיהו ואת תושבי ירושלים שלא כנעו לאשורים ומנבא שצבא אשור יובס על ידי הקב"ה בדרך נסית. (מלכים ב, י"ט, כח-לו; ישעיה, י"ה-לב; ישעיה, ל"א, ד-ט.)

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ו:** מלכות חזקיהו מלך יהודה שעשה הנשר בעיני ה', השמיד את העבודה זרה ובטל את הבמות (בהן הקריבו קרבנות לה').
- ז-ח:** חזקיהו מורד באשורים ומרחיב את גבולות ממלכתו.
- ט-יב:** חזרה על הנאמר בפרק הקודם על חרבן שומרון בידי האשורים ונלות ישראל (גלות עשרת השבטים).
- יג-טז:** סנחריב מלך אשור כובש את רב ערי יהודה, וחזקיהו מנסה לפגוע באמצעות תשלומי שחד.
- יז-כ:** צבא אשור עולה למצור על ירושלים, ורבשקה מנסה לשכנע את חזקיהו להכניע בפני הצבא האשורי.
- כז-כח:** שרי חזקיהו מבקשים מרבשקה לדבר אתם בארמית בכדי שהעם לא יבין את דבריו, ורבשקה מסרב לבקשתם בגלל שהוא מענין להמריד את העם נגד חזקיהו.
- כח-לא:** רבשקה מדבר פעם שניה ומנסה לשכנע את תושבי ירושלים לא לקבל את הנחיות חזקיהו אלא לצאת מירושלים ולהכניע לאשורים ללא קרב.

17. עיין בפסוקים ג-ו וכתוב בקצרה מה היה המצב הדתי בימיו של חזקיהו. שים לב כי חזקיהו היה בנו של אחז שבנה מזבח לאלהי האשורים בתוך בית המקדש, כפי שמפורט בט"ז, י-טו.

{ המצב הדתי בימיו של חזקיהו היה מצויין. חזקיהו בטח בה' וקיים את כל מצוותיו "וַיַּעַשׂ הַיְשָׁר בְּעֵינֵי ה' כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה דְּוָד אָבִיו... וַיִּדְבַק בַּה' לֹא סָר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו". חזקיהו גם שבר את נחש הנחושת (שהיו אנשים שהאמינו כי הוא מרפא) בכדי לחזק את בטחון העם בה'. חזקיהו היה בנו של אחז שבנה מזבח לאלהי האשורים בתוך בית המקדש, כפי שמפורט בט"ז, י-טו. חזקיהו ביער את כל העבודה זרה וביטל גם את הבמות בהן הקריבו לה. }

בספר דברי הימים ב, פרקים כ"ט-ל"א כתוב תאור נרחב של פעולותיו הרוחניות של חזקיהו שהכריס את כל מזבחות העבודה זרה והבמות, טהר וספץ את בית המקדש וחדש בו את עבודת ה' וספר את המצב הרוחני בכל רחבי הממלכה.

כבושי אשור במלכות ישראל ויהודה התרחשו במספר שלבים במשך עשרות שנים.

* בימי מנחם בן גדיל מלך ישראל פול (המכנה בתנ"ך גם תגלת פלאסר) כבש את מלכות ישראל וחיב את ישראל לשלם לו מסים (מלכים ב, ט"ו, יט-כ). בימי פקח בן רמליהו מלך ישראל, מלך אשור מגלה חלק מתושבי צפון הארץ שבגליל המזרחי (מלכים ב, ט"ו, כט).

* לאחר מספר שנים מלך אשור מגלה את תושבי עבר הירדן המזרחי (רש"י למלכים ב, י"ז, א ע"פ דברי הימים א, ה', כו). * שלמנאסר מלך אשור משעבד את הושע בן אלה מלך ישראל ומחיב אותו לשלם מסים. בשנת 726 לפני הספירה הושע בן אלה מפסיק לשלם מסים לאשורים וכורת ברית עם המצרים ובכך הוא מורד באשורים (מלכים ב, י"ז, ד וישעיה, ל"א-ל"ב). מלך אשור בא לדכא את המרד ולאחר מצור על שומרון בירת ישראל הוא מחריב אותה ומגלה את עשרת השבטים (בשנת 724 לפני הספירה).

* סנחריב מלך אשור (הנקרא גם סרגון) כובש את מלכות יהודה ומאלץ את חזקיהו מלך יהודה לשלם לו מסים. לאחר מספר שנים חזקיהו מורד באשורים (מפסיק לשלם מסים ומנסה לכרת ברית עם המצרים). כתגובה למרידת חזקיהו, בשנת 716 לפני הספירה, האשורים כובשים ומחריבים את רב מלכות יהודה, צבא אשור בא לעשות מצור על ירושלים ורבשקה מנסה לשכנע את חזקיהו ואת תושבי ירושלים להכניע ללא קרב.

פסוקים יד-יז. המפרשים מבארים כי בתחלה נענה מלך אשור לכניעת חזקיהו ולתשלומי המסים שהטלו עליו, אולם בשלב מאחר יותר החליטו האשורים להכניע את חזקיהו לגמרי ולכבש את ירושלים.

בדברי הימים ב, ל"ב, ג-ח מתארות ההכנות של חזקיהו ותושבי ירושלים למצור של האשורים על ירושלים. הכנות אלו כללו הכנות פיזיות של בצור חומות העיר ושמירת מי המעינות בתוך החומות, והכנות נפשיות של חזקיהו מורכ העם ובטחונם שלא יחששו מאיומי האשורים ומכחם, וכדברי חזקיהו לעם: "חזקו ואמצו. אל תיראו ואל תחתו מפני מלך אשור ומלפני כל הקמון אשר עמו, כי עמנו רב מעמו. עמו זרוע בשר ועמנו ה' אלקינו לעזרנו ולהלחם מלחמתינו". נאומיו של רבשקה לחזקיהו ולעם מהוים נגוד לדברי חזקיהו לעם והם נועדו לערער את בטחונם של תושבי ירושלים.

"אמרת אך דבר שפתיים, עצה וגבורה למלחמה. עתה על מי בטחת כי מרדת ביי?" (פסוק כ).

אתה חזקיהו חושב כי נתן להלחם באמצעות השפתיים בלבד ("אך דבר שפתיים"), שתתפלל לה' ותדבר בפני תושבי ירושלים ותגיד להם לא לחשוש ממלך אשור! הרי בכדי להלחם צריך עצה עם כח צבאי ("עצה וגבורה למלחמה"), והרי לך אין כח צבאי, ואם כן איך העזת למרד ביי?

18. עיין בפסוקים יט-כח.

א. מהי תכלית נאומו של רבשקה? { נאומו של רבשקה נועד לערער את בטחונם של חזקיהו ואנשי ירושלים, ולגרם לחזקיהו ושריו ולאנשי יהודה להכניע לפניו ללא מצור ממשך וללא קרב שעלול לגרם להרוגים רבים. }

ב. ציין שלושה טיעונים שרבשקה אומר בדבריו.

רבשקה טוען **חמש** טענות; שתי טענות בתחום המדיני-צבאי - שלחזקתהו אין כל אפשרות להתמודד נגד צבא אשור, ושלש טענות בתחום הרוחני - שהעם אינו יכול לבטח גם בקב"ה.

א) פסוק כא: אינכם יכולים לסמך על המצרים שיעזרו לכם להלחם נגדנו, מפיון שהם "משענת הקנה הרצוצי" (פיון שמצרים לא תבוא לעזר ליהודה, **אז**: פיון שאשור חזקה ממצרים).

ב) פסוקים כג-כד: אין לכם כח צבאי מיומן שיוכל להלחם נגד צבא אשור. גם אם אתן לחזקתהו כלי מלחמה משוכללים אין לישראל לוחמים מימנים שיהיו מסוגלים להשתמש בהם. שים לב שטענה זו נאמרת בצנינות ובזלזול כלפי חסר כחו הצבאי של חזקתהו.

ג) פסוק כב: ה' לא יעזר לישראל בגלל שחזקתהו חטא והסיר את הבמות שנועדו לעבודת ה' וגרם להפחתה בעבודת ה', ולכן ה' לא יעזר לו.

ד) פסוק כה: אני הגעתי לירושלים בשליחותו של הקב"ה, ולכן אין טעם שתתנגדו לדבר שנעשה בשליחות ה'.

ה) פסוקים לג-לה: כמו שאלהי כל שאר העמים לא הצליחו להתמודד נגדי, כך גם ה' לא יצליח להציל אתכם מידי.

19. "הלוא הוא אשר הסיר חזקתהו את במותיו ואת מזבחתיו" (פסוק כב).

א. לשם מה מזכיר רבשקה את הסרת הבמות על ידי חזקתהו? {רבשקה מזכיר בפסוק כב את הסרת הבמות, כדי להסביר מדוע ה' לא יציל את חזקתהו מיד מלך אשור, שהרי הוא ביטל את הבמות שהקריבו בהן לה'. וברד"ק: "כשהסיר חזקתהו ונתץ המזבחות לא עשה כי אם לכבוד עצמו כדי שיבואו כלם לירושלים, כי המזבחות בכל מקום לשם ה' היו וחזקתהו הסיכם ונתצם, איך תחשבו כי ה' יעזר אותו?!". רבשקה הבין כי חזקתהו מנע מהעם להקריב בבמות בכדי להגדיל את כבודו, שכל העם יאלצו לעלות לבית המקדש שבירושלים ויכבדו את חזקתהו. רבשקה סבור, כמחשבתם של עובדי עבודה זרה, שככל שמקריבים לאל ביותר מקומות הדבר מגדיל ומפאר את שמו וכבודו של האל; אם חזקתהו מנע מהעם להקריב לה' בבמות, הרי הוא פגע בכבוד ה' למען כבוד עצמו, ולכן ה' לא יעזור לו. טענה זו נועדה גם להסית את העם נגד חזקתהו שדואג לכבוד עצמו ודורש מכל העם להקריב בירושלים בלבד, ולא אכפת לו מטובת העם שנוח להם יותר להקריב לה' בכל מקום. מסיבה זו, בניגוד לכל הנאום הראשון המופנה אל חזקתהו ונאמר בלשון יחיד, טענה זו נאמרת בלשון רבים ומופנית אל כל העם.

ב. האם רבשקה צדק בטענתו? הוכח את דבריך מהנאמר בפסוקים א-ו או מספר **דברים**, י"ב, ה-יד.

{רבשקה טעה בדבריו, שהרי חזקתהו הסיר את הבמות דווקא מתוך רצונו לקיים את מצוות ה', וכפי שזכר בפסוקים ג-ד "ונעש הישר בעיני ה'... הוא הסיר את הבמות", ולכן ראוי שה' יעזור לחזקתהו שקיים את רצון ה'. הדבר מוכח גם מספר **דברים**, י"ב, ה-יד שהתורה אוסרת שם להקריב בבמות.}

20. עיין בפסוקים כו-כח.

א. על מה התנהל הוויכוח המתואר בפסוקים אלה?

{בפסוקים כו-כח מתואר ויכוח שהתנהל בין שרי חזקתהו לרבשקה על השפה בה רבשקה יאמר את דבריו.

ב. מה הייתה בקשת שרי יהודה מרבשקה, וכיצד הם מנמקים את בקשתם? היעזר ברש"י לפסוק כו.

{שרי יהודה ביקשו מרבשקה לדבר איתם בארמית. הם אומרים לו כי הם מבינים ארמית ("כי שמעים אנחנו"), ומכיוון שדבריו מופנים אל המלך עדיף שהוא ידבר בארמית ולא ידבר בעברית ("יהודית") שכל העם השומע את דבריו מבין, והם רצו שהעם לא יבין את דברי רבשקה. שים לב כי דברי רבשקה נאמרו בצעקות, מכיוון שירושלים הייתה במצור, ולכן רבים מתושבי ירושלים היו יכולים לשמוע את דבריו.

ג. הסבר באיזו טענה רבשקה דוחה את בקשת אנשיו של חזקתהו. {רבשקה דוחה את בקשת אנשיו וחזקתהו ואומר כי הוא רוצה לדבר דווקא בעברית, כיוון שהוא נשלח אל העם ולא אל המלך ושריו, "העל אדניך ואליך שלחני אדני לדבר את הדברים האלה?! הלא על האנשים הישבים על החמה". רבשקה רצה שהעם יבין את דבריו ויפחד ממלך אשור, או שהעם יתנגד לחוסר הנכונות של חזקתהו להיכנע.}

21. בפרק י"ח, פסוקים יט-לה כתובים שני נאומים של רבשקה.

א. אל מי מִפְנֵה רבשקה את הדברים הכתובים בפסוקים יח-כה, ומהי מטרת דבריו?

{ את הדברים הכתובים בפסוקים יח-כה רבשקה מִפְנֵה אל חזקיהו, כפי שכתוב בפסוק יט "אָמְרוּ נָא אֶל חֲזַקְיָהוּ". מטרת דבריו: לשכנע את חזקיהו להיכנע ולהימנע מלהילחם בצבא אשור. מצור צבאי על ירושלים עלול לקחת זמן רב וכיבוש ירושלים עלול לגבות הרוגים רבים גם מצבא אשור, ורבשקה מעוניין להימנע מכך. שים לב שפסוקים אלו כתובים בלשון יחיד: "מָה הַבְטַחְוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּטַחְתָּ. אָמַרְתָּ... עַתָּה עַל מִי בְטַחְתָּ כִּי מְרֻדָּתְךָ בִּי. עַתָּה הִנֵּה בְטַחְתָּ לָךְ עַל מִשְׁעָנֶיךָ הַקְּנָה הַרְצוּץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם... וְעַתָּה הַתְעַרְבָה נָא אֶת אֲדֹנָי אֵת מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶתְנֶה לָךְ אֲלֵפִים סוּסִים אִם תּוּכַל לָתֵת לָךְ רַכְבִּים עָלֶיְהֶם. וְאֵיךְ תִּשָּׁיב... וַתִּבְטַח לָךְ עַל מִצְרַיִם לָרֶכֶב וּלְפָרָשִׁים".
הערה: פסוק כב חריג בנאום הראשון של רבשקה והוא כתוב בלשון רבים, "וְכִי תֵאמְרוּן אֵלַי: אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ בְטַחְנוּ". בגלל שרבשקה אומר אותו גם לכל העם בכדי להסית אותם נגד חזקיהו. }

ב. אל מי מִפְנֵה רבשקה את הדברים הכתובים בפסוקים כח-לה, ומהי מטרת דבריו? { את הדברים הכתובים בפסוקים כח-לה רבשקה מִפְנֵה אל העם, כפי שכתוב בפסוק כז "הֲלֹא עַל (=אֶל) הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל הַחִמָּה". מטרת דבריו: לגרום לעם לפחד ממלך אשור וכתוצאה מכך להקטין את נכונותם להילחם בצבא אשור, אַן שהעם יתנגד לחוסר הנכונות של חזקיהו להיכנע. }

ג. מהי הסיבה שרבשקה מדבר בנאום השני אל אנשים שונים מהאנשים אליהם הוא דיבר בנאום הראשון? { בהתחלה רבשקה ניסה לשכנע את חזקיהו, שהוא המלך הקובע ומחליט על מדיניות יהודה, להימנע מלהילחם בצבא אשור, ולכן הוא מִפְנֵה את דבריו אל חזקיהו (באמצעות שְׂרָי). אחרי בקשת שְׂרָי חזקיהו לדבר איתם בארמית הבין רבשקה כי חזקיהו וְשְׂרָי אינם מעוניינים שהעם יבין את דבריו (וכי התייחסות העם יכולה להוות נקודת תורפה), ולכן הוא מִפְנֵה את דבריו בצורה מכוונת דווקא אל העם. }

22. עיין בפסוקים לא-לב.

א. מה הציע רבשקה לתושבי ירושלים, וכיצד הוא מנסה לשכנעם לקבל את הצעתו?

{ רבשקה רוצה לשכנע את תושבי ירושלים לעשות איתו שלום ולהיכנע בלי קרב ("עֲשׂוּ אֵתִי בְרַכָּה").

רבשקה אומר לתושבי ירושלים כי זו הצעה הטובה גם להם, כי ברגע שהם ייכנעו הם יוכלו לצאת מירושלים הנצורה ולחזור לאדמותיהם ("וְאֶכְלוּ אִישׁ גִּפְנוֹ וְאִישׁ תְּאֲנָתוֹ וְיִשְׁתּוּ אִישׁ מִי בּוֹרוֹ"). רבשקה מוסיף ואומר להם כי אם הם ייכנעו הוא יגלה אותם בתנאים מועדפים ויקח אותם לארץ הדומה לארצם ("עַד בְּאֵי נְלַקְחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ פְּאַרְצָכֶם") ויהיה להם נוח להתרגל אליה ולחיות בה, ולעומת זאת אם הם לא ייכנעו סופם שהם ימותו ברעב של המצור או בחרב המלחמה (מובן מתוך סוף דברי רבשקה שהציע לעם "וְחָיו וְלֹא תִמְתּוּ"). }

ב. איזו ארץ מִכְנָה רבשקה "אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ, אֶרֶץ לֶחֶם וְכַרְמִים, אֶרֶץ זֵית וְיָהָר וְדִבְשׁ" (פסוק לב), ולשם מה הוא מִכְנָה אותה כך? { רבשקה מִכְנָה "אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ" וכו' אֵת הָאֶרֶץ אֵלֶיהָ מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְגִלְגָּה אֵת תּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּכַדֵּי לְפִתּוֹת אוֹתָם לְהַפְנֹעַ לוֹ לֵלֹא קָרָב מִתּוֹךְ יְדִיעָה כִּי כְּנִיעָה זו תְּסַיֵּעַ לָהֶם לְקַבֵּל תְּנָאֵי גְלוֹת טוֹבִים יוֹתֵר. }

פרק י"ט

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ה: המלך חזקיהו מתפלל לה' ושולח את עבדיו לבקש מישעיהו הנביא להתפלל ששארית העם שבירושלים ינצלו מהאשורים.
- ו-ז: ישעיהו מנבא כי מלך אשור יעזב את ירושלים, ישוב לארצו וימות שם.
- ח-יג: מלך אשור מפסיק את המצור על ירושלים והולך להלחם במלך כוש אך מודיע לחזקיהו כי על אף שהוא מפסיק את המצור על ירושלים - ירושלים לא תנצל מידיו.
- יד-יט: חזקיהו מבקש מה' שישעיע את ירושלים ויזכים את גדלת הקב"ה ביחס לכל שאר האלים.

כ-לד: ישעיהו מנבא לחזקתו כי תפלתו התקבלה ובגלל התנשאותו של מלך אשור על הקב"ה - ה' יגן על ירושלים שתנצל מיד האשורים.

לה-לז: מלאך ה' משמיד את כל מחנה אשור ומלך אשור נמלט לנינה ומומת שם.

23. עיין במלכים ב, פרק י"ט, פסוקים א-ז.

א. כתוב את תגובותיו של חזקיהו על דברי רבשקה. {תגובותיו של חזקיהו: 1} לבש שק (מסמל צער ואבל). 2} הלך

לבית המקדש (כדי להתפלל לה'). 2} ביקש מישעיהו הנביא שיתפלל בעד העם (פסוקים א-ד).

ב. לשם מה שלח חזקיהו את שְׁרֵי לישעיהו? {כדי שישעיהו יתפלל לה' על הצלת ירושלים מהאשורים.}

ג. כיצד מנמק חזקיהו את בקשתו מישעיהו? {נימוקי חזקיהו: 1} אין לעם ישראל כוח להתמודד לבד מול איומי

האשורים (כמו יולדת שזמן לידתה מתקרב וכוחותיה נגמרו). 2} שה' יציל את ישראל בגלל חילול ה' שמחלל

רבשקה המחרף את ה' ומשוה בין ה' לשאר האלים בעולם וטוען שה' אינו יכול להציל את ירושלים מידיו.

ד. כיצד הגיב ישעיהו על דברי רבשקה? {ישעיהו אומר (בשם ה') שחזקיה אינו צריך לחשוש מאיומי האשורים כי ה'

יצילם, ומלך אשור יחזור לארצו ויומת שם בחרב (פסוקים ו-ז).

24. עיין במלכים ב, פרק י"ט, פסוקים ח-יט.

א. מה גרם להפסקת המצור של רבשקה על ירושלים? {סנחריב מלך אשור שמע שתרקה מלך כוש בא להילחם

נגדו, ולכן האשורים הפסיקו את המצור על ירושלים והפנו את צבאם להילחם נגד צבא כוש.}

ב. מהו המסר שהעביר רבשקה לחזקיהו כאשר הוא הפסיק את המצור על ירושלים, ועל מה הוא מבסס את טענתו?

{תוכן המסר שהעביר רבשקה לחזקיהו: אל תחשוב שה' הציל אותך ממני. סופך יהיה כמו סופם של עמים

אחרים. ביסוס לטענתו: כך עשיתי לערים רבות, ואלוהיהם לא הצילו אותם (פסוקים י-יג).}

ג. 1} מה הייתה תגובתו של חזקיהו על דברים אלו של רבשקה?

{חזקיהו עולה לבית המקדש ומבקש מה' שיציל את ירושלים מידי צבא אשור.}

2} באילו שני נימוקים הוא מנמק את בקשתו? {נימוקי חזקיהו: 1} האשורים חרפו את ה' וטענו שה' לא יכול

להציל את ירושלים מידיהם והשוו את ה' לשאר האלים שבעולם, אך הקב"ה שונה משאר האלים והוא

בלבד שולט בעולם ויכול להציל את ירושלים. 2} הצלת ירושלים תגרום שכל עמי העולם יכירו בגדולת ה'.

25. עיין במלכים ב, פרק י"ט, פסוקים כ-לז.

א. מה מנבא ישעיהו על רצונו של רבשקה לחזור ולהילחם נגד ירושלים, ומהי הסיבה שהתוכנית של האשורים לא

תתממש? (פסוקים כב-כג ופסוקים לב-לד)

{ישעיהו מנבא שהתוכנית של רבשקה לחזור ולהילחם בירושלים לא תתממש. הסיבות: 1} ה' יעניש את

האשורים בגלל שהם התגאו וחרפו את ה'. 2} ה' יגן על ירושלים "למעני ולמען דוד עבדי".}

פסוק כט. כבושי סנחריב הנרחבים ביהודה (המתוארים ב"ח, יג) גרמו גם להרס השטחים החקלאיים ביהודה.

חזקיהו ותושבי ירושלים חששו מצבאות סנחריב אך גם פחדו למות ברעב בגלל אבדן הגדולים. ישעיהו אומר

לחזקיהו כי מפלת האשורים בירושלים תהיה אות שלא תמותו ברעב ובשנתים הקרובות תתפרנסו מספיחי

הגדולים שנותרו מהשנים הקודמות.

ב. בפסוקים לה-לז מסופר על הדרך שבה התממשו נבואותיו של ישעיהו הנזכרות בפרק זה.

מה הן שתי הפורענויות הנזכרות בפסוקים אלו, ובאילו פסוקים נזכרת נבואת ישעיהו על כל אחת מהן?

{הפורענויות: 1} השמדת כל צבא אשור, "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף". נבואת

ישעיהו על כך נזכרת בפסוקים לב-לד (שהאשורים לא יעשו מצור נוסף על ירושלים).

2} סנחריב חזר לעיר הבירה שלו נינוה ושני בנים שלו הרגו אותו. נבואת ישעיהו על כך נזכרת בפסוק ז.

פסוק לה. הקשרו של פסוק זה קשה, שהרי צבא האשורים כבר עזב את ירושלים (כמתאר בפסוקים ח-ט). ולכן מבינים

המפרשים כי פסוק זה מתאר את שקרה במחנה אשור כאשר הם חזרו לירושלים לאחר שסיימו להילחם בכוש.

פרק כ'

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

- א-ג:** ישעיהו מנבא לחזקתו החולה כי הוא ימות ממחלתו וחזקתו מתפלל לה'.
- ד-יא:** ישעיהו מנבא לחזקתו כי תפלתו נענתה ויתוספו לו חמש עשרה שנה לחייו ונותן לו אות על אמתות הנבואה.
- יב-יג:** חזקתו חוטא בכך שמראה לשליחי בראדך בלאדן מלך בבל את אוצרותיו.
- יד-יט:** ישעיהו מנבא לחזקתו כי בגלל חטא זה בניו ואוצרותיו ילקחו לבל.
- כ-כא:** חתימה לימי מלכות חזקתו.

שאלות - פרק כ'

פסוק א. על המפגש בין חזקתו וישעיהו אומרים חז"ל: "הביא הקב"ה יסורין על חזקתו, ואמר לישעיהו לך ובקר את החולה... אמר ישעיהו לחזקתו: "כֹּה אָמַר ה': צו לבייך כי מת אתה ולא תחיה" - מת אתה בעולם הזה ולא תחיה בעולם הבא. אמר לו (חזקתו): וְכַל כֵּן לָמָּה? אמר לו (ישעיהו): משום שלא עסקת בפריה ורביה. אמר לו (חזקתו): משום שראיתי ברוח הקדש שניצאו ממני בנים שאינם מעלים (לא הגויים). אמר לו (ישעיהו): בהדי כבשי דרחמנא למה לך? (אינך צריך להתעב בשקולים הנסתרים של הקב"ה) עליך לעסוק בפריה ורביה שעליה נצטוו, והקב"ה יעשה את מה שנוח לפניו. אמר לו (חזקתו): תן לי את בתך לאשה, ואפשר שהזכות שלך ושלי תסיע ויהיו לי בנים טובים. אמר לו (ישעיהו): כבר ננזרה עליך גזרה. אמר לו (חזקתו): בן אמוץ (ישעיהו) פלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא, אפלו חרב חדה מנחת על צנארו של אדם אל ימנע את עצמו מן הרחמים".

26. עיין במלכים ב, פרק כ', פסוקים א-יא.

א. מה ציוה ישעיהו את חזקתו החולה לעשות?

{ ישעיהו אמר לחזקתו לכתוב צוואה בגלל שהוא עומד למות ממחלתו הקשה (פסוק א). }

ב. כיצד הגיב חזקתו על ציווי של ישעיהו, וכיצד הוא מנמק את תפלתו?

{ חזקתו אינו מקבל את הנחיית ישעיהו ואינו כותב צוואה אלא מתפלל לה' (ומבקש להמשיך לחיות), ואומר כי

הוא השתדל כל ימיו לעשות את הטוב בעיני ה', ובתפלתו הוא בוכה לפני ה' מעומק ליבו (פסוקים ב-ג). }

ג. כתוב את שלוש הבשורות שהצטווה ישעיהו לבשר לחזקתו כתוצאה מתפלתו.

{ שלוש הבשורות שהצטווה ישעיהו לבשר לחזקתו: (1) חזקתו יתרפא תוך שלושה ימים (פסוק ה). (2) חזקתו יוסיף לחיות עוד 15 שנה. (3) ה' יציל את חזקתו ואת ירושלים מידי האשורים (פסוק ו). }

ד. מהו האות שנתן ישעיהו לחזקתו, ומהי מטרתו? { האות: הצל המורה על השעה (בשעון שמש) חזר לאחור 10

מעלות (בשעות אחר הצהריים שעון השמש הראה שזו שעת בוקר המוקדמת ב-10 שעות לשעה הנוכחית). מטרת

האות: להוכיח לחזקתו כי נבואת ישעיהו על רפואת חזקתו והצלת ירושלים תתממשנה (פסוקים ח-יא). }

27. עיין במלכים ב, פרק כ', פסוקים יב-יט.

א. מהי נבואת הפורענות שמנבא ישעיהו לחזקתו בפסוקים יז-יח, ומהי סיבתה של פורענות זו?

{ נבואת הפורענות: בניו (צאצאיו) של חזקתו וכל אוצרות הממלכה ילקחו על ידי הבבלים לבל.

סיבת הפורענות: חזקתו הראה לשליחי מלך בבל את כל אוצרותיו (פסוקים יב-טו). }

ב. כיצד הגיב חזקתו על נבואת פורענות זו? { חזקתו קבל עליו את גזרת ה' והבין שחטא בהתגאותו בעשרו בפני

שליחי מלך בבל, והוסיף ובקש שהפרענות לא תתממש בזמיו. }